

ΓΙΑ ΝΑ
ΚΑΤΑΝΟΗΣΕΙΣ
ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΜΙΑ
ΖΩΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΚΑΤΑΠΙΕΙΣ ΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ ΟΛΟ

ΕΙΧΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕΙ
ΝΑ ΖΗΣΕΙ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ
Ή ΝΑ ΠΕΘΑΝΕΙ
ΠΡΟΣΠΑΘΩΝΤΑΣ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΕΡΧΟΤΑΝ
ΚΑΘΕ ΣΤΙΓΜΗ,
ΑΜΑ ΠΟΤΕ ΔΕΝ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΟΤΑΝ

ΜΙΑ ΦΟΡΑ
ΚΑΙ ΕΝΑΝ
ΚΑΙΡΟ...

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΥΠΟΦΕΡΕΙ ΠΟΛΥ ΓΙΑ
ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΤΟΥ

ΤΟ ΝΗΜΑ ΤΗΣ
ΜΟΙΡΑΣ ΘΑ
ΞΕΤΥΛΙΧΤΕΙ
ΟΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΜΕ ΑΠΛΑ ΛΟΓΙΑ

Ο ΜΟΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΓΙΑ ΝΑ
ΑΠΑΛΛΑΓΕΙΣ ΑΠΟ ΕΝΑΝ
ΠΕΙΡΑΣΜΟ
ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΕΝΔΩΣΕΙΣ
ΣΕ ΑΥΤΟΝ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ
ΠΙΝΟΥΝ ΑΦΟΡΗΤΑ
ΣΚΛΗΡΟΙ Ο ΕΝΑΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΟ

ΚΑΘΕ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ
ΕΙΝΑΙ
ΤΕΚΝΟ ΤΩΝ
ΠΡΑΞΕΩΝ
ΤΟΥ

ΑΝ ΤΟΥΤΟΣ ΕΙΝΑΙ
Ο ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΑΠΟ
ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΙΘΑΝΟΥΣ
ΚΟΣΜΟΥΣ, ΤΟΤΕ ΠΩΣ
ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ;

ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΠΟΥΛΙ
ΚΑΙ ΚΑΝΕΝΑ ΔΙΧΤΥ
ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ
ΜΕ ΠΑΓΙΔΕΥΣΕΙ

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΕΙΝΑΙ
ΒΑΡΥΤΕΡΟΙ ΑΠΟ
ΤΙΣ ΡΑΠΙΣΜΕΝΕΣ
ΚΑΡΔΙΕΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

10 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΗΡΩΕΣ ΚΑΙ ΜΥΘΟΙ 3000 ΠΧ – 1300 ΜΧ

- 20 Μόνο οι θεοί ζουν για πάντα στο φως
Το έπος του Γκιλγκαμές
- 21 Η ανατροφή με αρχαίες αρετές προάγει την καρτερικότητα
Το Ι-Τσινγκ, αποδίδεται στον βασιλιά Γουέν των Τζόου
- 22 Τι είναι αυτό το έγκλημα που σχεδιάζω, ω Κρίσνα;
Μαχαμπαράτα, αποδίδεται στον Βιάσα
- 26 Ψάλλε, θεά τον τρομερό θυμό του Αχιλλέα
Ιλιάδα, Όμηρος
- 34 Δεινό η γνώμη όταν δεν ωφελεί αυτόν που την κατέχει!
Οιδίπους Τύραννος, Σοφοκλής
- 40 Οι πύλες της Κολάσεως ανοίγουν μέρα νύχτα· είναι ομαλή η κατάβαση και εύκολος ο δρόμος
Αινειάδα, Βιργίλιος
- 42 Το νήμα της μοίρας θα ξετυλιχτεί όπως πρέπει
Μπέουγουλφ
- 44 Και με τα λόγια αυτά άρχισε η Σεχραζάντ...
Χίλιες και μία νύχτες
- 46 Αφού η ζωή ένα όνειρο είναι μόνο, τι νόημα έχει ο μάταιος μόχθος;
Quan Tangshi
- 47 Τα αληθινά στο σκοτάδι δεν φαντάζουν πιο αληθινά από τα όνειρα
Η ιστορία του Γκέντζι, Μουρασάκι Σικίμπου

- 48 Ο άνθρωπος πρέπει να υποφέρει πολύ για τον κύριό του
Το άσμα του Ρολάνδου
- 49 Τανταραντέι, γλυκά ελάλησε το αηδόνι
«Υπό τας φιλύρας», Βάλτερ φον ντερ Φογκελβρίντε
- 50 Όποιος δεν τολμά τις προσταγές του έρωτα να ακολουθήσει διαπράττει ολέθριο σφάλμα
Λάνσελοτ ο ιππότης, Κρετιέν ντε Τρουά
- 52 Η πληγή του άλλου να γίνει δικό μου μάθημα
Njal's Saga
- 54 Άλλα βιβλία

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΩΣ ΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ 1300–1800

- 62 Πλανώμενος ευρέθηκα σε δάσος σκοτεινό
Η θεία κωμωδία, Ντάντε Αλιγκιέρι
- 66 Οι τρεις μας θα πάρουμε όρκο αδελφοσύνης και ομόνοιας στόχων και απόψεων
Romance of the Three Kingdoms, Λούο Γκουαντζόνγκ
- 68 Τη σελίδα γύρισε και διάλεξε άλλη ιστορία
Οι ιστορίες του Καντέρμπερυ, Τζέφρι Τσόσερ
- 72 Το γέλιο είναι ίδιον του ανθρώπου. Ζήστε χαρούμενα
Γαργαντούας και Πανταγκρυέλ, Φρανσουά Ραμπელαι
- 74 Όπως έφθειρε τούτο το άνθος η καταδίκη του χρόνου, έτσι θα φθείρει και την ομορφιά σου
Les Amours de Cassandre, Πιέρ ντε Ρονσάρ
- 75 Όποιος αγαπά τις απολαύσεις για κείνες πρέπει να πεθάνει
Δόκτωρ Φάουστους, Κρίστοφερ Μάρλοου
- 76 Κάθε άνθρωπος είναι τέκνο των πράξεών του
Δον Κιχώτης, Μιγκέλ ντε Θερβάντες
- 82 Ο κάθε άνθρωπος στον καιρό του παίζει ρόλους πολλούς
First Folio, Ουίλιαμ Σαίξπηρ
- 90 Όταν τους πάντες εκτιμάς, δεν εκτιμάς κανέναν
Ο μισάνθρωπος, Μολιέρος
- 91 Μα στο κατόπι μου πάντα ακούω το φτερωτό άρμα του χρόνου να κοντοζυγώνει
Miscellaneous Poems, Αντρίου Μάρβελ
- 92 Με θλίψη χωρίζομαι από σένα· σαν μύδι που το κέλυφός του χάνει, φεύγω, όπως φεύγει το φθινόπωρο
The Narrow Road to the Interior, Ματσούο Μπασό
- 93 Κανείς δεν θα σταθεί εμπόδιο και κανείς δεν θα εμποδιστεί στο ταξίδι προς το όρος του θανάτου
Οι ερωτικές αυτοκτονίες στο Σονεζάκι, Τσικαμάτσου Μονζαεμόν
- 94 Γεννήθηκα το έτος 1632, στην πόλη της Υόρκης, στους κόλπους μιας εύπορης οικογένειας
Ροβινσώνας Κρούσος, Ντάνιελ Ντεφόε

- 96 **Αν τούτος είναι ο καλύτερος από όλους τους πιθανούς κόσμους, τότε πώς είναι οι υπόλοιποι;**
Καντίντ, Βολταίρος
- 98 **Έχω αρκετό κουράγιο για να διασχίσω την Κόλαση με τα πόδια**
Οι ληστές, Φρίντριχ Σίλερ
- 100 **Δεν υπάρχει τίποτα δυσκολότερο στον έρωτα από το να εκφράσει κανείς γραπτά κάτι που δεν αισθάνεται**
Οι επικίνδυνες σχέσεις, Πιερ Σοντερλό ντε Λακλό
- 102 **Άλλα βιβλία**

Ο ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ 1800–1855

- 110 **Η ποίηση είναι η ανάσα και το λεπτότερο πνεύμα κάθε γνώσης**
Lyrical Ballads, Γουίλιαμ Γουέρτζγουορθ και Σάμιουελ Τέιλορ Κόουλριτζ
- 111 **Δεν υπάρχει τίποτα πιο υπέροχο, τίποτα πιο φανταστικό από την αληθινή ζωή**
Νυχτερινά, Ε. Τ. Α. Χόφμαν
- 112 **Όσοι οι άνθρωποι αγωνίζονται, διαπράττουν σφάλματα**
Φάουστ, Γιόχαν Βόλφγκανγκ φον Γκαίτε
- 116 **Μια φορά και έναν καιρό...**
Τα παραμύθια των αδελφών Γκριμ, Αδελφοί Γκριμ
- 118 **Γιατί τι νόημα έχει η ζωή αν δεν διασκεδάζουμε τους γείτονές μας και αν δεν γελάμε κι εμείς εις βάρος τους με τη σειρά μας;**
Περηφάνια και προκατάληψη, Τζέιν Όστεν

- 120 **Ποιος να διανοηθεί τη φρίκη του κρυφού μου μόχθου**
Φρανκενστάιν, Μαίρη Σέλεϊ
- 122 **Όλοι για έναν, ένας για όλους**
Οι τρεις σωματοφύλακες, Αλέξανδρος Δουμάς
- 124 **Αλλά στόχος μου δεν ήταν ποτέ η ευτυχία, αυτή για την ψυχή μου είναι ξένη**
Ευγένιος Ονέγκιν, Αλεξάντρ Πούσκιν
- 125 **Άσε την ψυχή σου να σταθεί ψύχραιμη και συγκροτημένη μπροστά σε ένα εκατομμύριο σύμπαντα**
Φύλλα χλόης, Γουόλτ Γουίτμαν
- 126 **Έχεις δει πώς ένας άνθρωπος γίνεται σκλάβος; τώρα θα δεις πώς ένας σκλάβος γίνεται άνθρωπος**
Narrative of the Life of Frederick Douglass, Φρέντερικ Ντάγκλας
- 128 **Δεν είμαι πουλί· και κανένα δίχτυ δεν μπορεί να με παγιδεύσει**
Τζέιν Ειρ, Σαρλότ Μπροντέ
- 132 **Δεν μπορώ να ζήσω χωρίς τη ζωή μου! Δεν μπορώ να ζήσω χωρίς την ψυχή μου!**
Ανεμοδαρμένα ύψη, Έμιλι Μπροντέ
- 138 **Δεν υπάρχει τρέλα των θηρίων της γης που να μην την ξεπερνά κατά πολύ η παράνοια των ανθρώπων**
Moby Dick, Χέρμαν Μέλβιλ
- 146 **Κάθε αποχωρισμός προμηνύει τον μεγάλο αποχωρισμό του τέλους**
Ο ζοφερός οίκος, Κάρολος Ντίκενς
- 150 **Άλλα βιβλία**

Η ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΑΛΗΘΙΝΗΣ ΖΩΗΣ 1855–1900

- 158 **Η ανία, αθόρυβα σαν αράχνη, ύφαινε τον ιστό της στα σκοτεινά σημεία της καρδιάς της**
Μαντάμ Μποβαρί, Γκιστάβ Φλομπέρ
- 164 **Κι εγώ είμαι παιδί αυτής της γης· κι εγώ μεγάλωσα σ' αυτό το τοπίο**
The Guarani, Ζοζέ ντε Αλενκάρ
- 165 **Ο ποιητής μοιάζει με πρίγκιπα στα σύννεφα**
Τα άνθη του κακού, Σαρλ Μποντλέρ
- 166 **Το ότι δεν σε ακούν δεν είναι λόγος για να σωπάσεις**
Οι άθλιοι, Βικτόρ Ουγκό
- 168 **Όλο και πιο περίεργο!**
Η Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων, Λιούις Κάρολ
- 172 **Ο πόνος και το μαρτύριο είναι αναπόφευκτα για κάθε πλατιά συνείδηση και κάθε βαθιά καρδιά**
Έγκλημα και τιμωρία, Φιόντορ Ντοστογιέφσκι
- 178 **Η άμεση περιγραφή της ζωής της ανθρωπότητας ή ακόμα και ενός μόνου έθνους φαίνεται ανέφικτη**
Πόλεμος και ειρήνη, Λέων Τολστόι
- 182 **Είναι ένα στενό μυαλό που δεν μπορεί να δει ένα θέμα από διάφορες οπτικές γωνίες**
Μίντλμαρτς, Τζορτζ Έλιοτ
- 184 **Μπορεί να αψηφούμε τους ανθρώπινους νόμους, αλλά δεν μπορούμε να αντισταθούμε στους φυσικούς**
Είκοσι χιλιάδες λέυγες κάτω από τη θάλασσα, Ιούλιος Βερν

- 185 Στη Σουηδία το μόνο που κάνουμε είναι να γιορτάζουμε ιωβηλαία**

Το κόκκινο δωμάτιο, Αύγουστος Στρίντμπεργκ

- 186 Είναι γραμμένη σε ξένη γλώσσα**

Το πορτρέτο μιας κυρίας, Χένρι Τζέιμς

- 188 Οι άνθρωποι μπορούν να γίνουν αφορήτα σκληροί ο ένας προς τον άλλο**

Οι περιπέτειες του Χακ Φιν, Μαρκ Τουέιν

- 190 Ήθελε απλώς να επιστρέψει στο ορυχείο, για να υποφέρει και να παλέψει**

Ζερμινάλ, Εμίλ Ζολά

- 192 Ο απογευματινός ήλιος τής φαινόταν πλέον άσχημος, σαν μια μεγάλη μολυσμένη πληγή στον ουρανό**

Η Τες των Ντ' Υμπερβίλ, Τόμας Χάρντι

- 194 Ο μόνος τρόπος για να απαλλαγείς από έναν πειρασμό είναι να ενδώσεις σε αυτόν**

Το πορτρέτο του Ντόριαν Γκρέι, Όσκαρ Ουάιλντ

- 195 Υπάρχουν πράγματα παλιά και νέα που δεν πρέπει ν' αντικρίζει μάτι ανθρώπινο**

Δράκουλας, Μπραμ Στόκερ

- 196 Ένα από τα πιο σκοτεινά μέρη της γης**

Η καρδιά του σκότους, Τζόζεφ Κόνρναντ

- 198 Άλλα βιβλία**

ΚΟΝΤΡΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ 1900–1945

- 208 Ο κόσμος είναι γεμάτος προφανή πράγματα που ποτέ κανείς δεν παρατηρεί κατά τύχη**

Το σκυλί των Μπάσκερβιλ, Άρθουρ Κόναν Ντόιλ

- 209 Είμαι γάτα. Μέχρι τώρα δεν έχω όνομα. Δεν έχω ιδέα πού γεννήθηκα**

I Am a Cat, Νατσούμε Σοζέκι

- 210 Ο Γκρέγκορ Σάμσα βρέθηκε στο κρεβάτι του, μεταμορφωμένος σε τερατώδες έντομο**

Η μεταμόρφωση, Φραντς Κάφκα

- 212 Dulce et decorum est pro patria mori**

Τα ποιήματα, Γουίλφρεντ Όουεν

- 213 Ο Απρίλης είναι ο μήνας ο σκληρότερος, γεννά τις πασχαλιές μέσα από την πεθαμένη γη**

Η έρημη χώρα, Τ. Σ. Έλιοτ

- 214 Από του ουράνιο δέντρο των άστρων κρέμονταν νοτισμένοι καρποί στο μπλε της νύχτας**

Οδυσσέας, Τζέιμς Τζόις

- 222 Όταν ήμουν νέος είχα κι εγώ πολλά όνειρα**

Πολεμικές κραυγές, Λου Χσουν

- 223 Η αγάπη δεν δίνει τίποτα εκτός από την ίδια και δεν παίρνει τίποτα εκτός από την ίδια**

Ο προφήτης, Χαλίλ Γκιμπράν

- 224 Η κριτική είναι η ρίζα της προόδου και των φώτων του πολιτισμού**

Το μαγικό βουνό, Τόμας Μαν

- 228 Υπνωτισμένοι ανάμεσα σε ψιθύρους, σαμπάνιες και αστέρια**

Ο υπέροχος Γκάτσμπι, Φ. Σκοτ Φιτζέραλντ

- 234 Ο παλιός κόσμος πρέπει να καταρρεύσει. Ξύπνα, άνεμε της αυγής!**

Βερολίνο Αλεξάντερπλάτς, Άλφρεντ Ντέμπλιν

- 235 Τα πλοία στον ορίζοντα κουβαλούν τις ευχές του κάθε ανθρώπου**

Their Eyes were Watching God, Ζόρα Νιλ Χέρστον

- 236 Οι νεκροί άντρες είναι βαρύτεροι από τις ραγισμένες καρδιές**

Ο μεγάλος ύπνος, Ρέιμοντ Τσάντλερ

- 238 Είναι ένα μέρος τόσο μυστικό, η χώρα των δακρύων**

Ο μικρός πρίγκιπας, Αντουάν ντε Σεντ-Εξιπερί

- 240 Άλλα βιβλία**

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ 1945–1970

- 250 Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ ΣΕ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ**

1984, Τζορτζ Όργουελ

- 256 Είμαι δεκαεφτά τώρα και μερικές φορές φέρομαι σαν να είμαι γύρω στα δεκατρία**

Ο φύλακας στη σίκαλη, Τζ. Ντ. Σάλιντζερ

- 258 Ο θάνατος είναι αρχηγός συμμορίας Aus Deutschland**

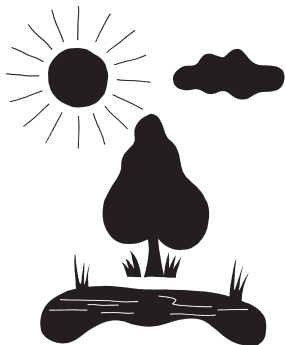
Μήκων και μνήμη, Πάουλ Τσέλαν

- 259 Είμαι αόρατος, βλέπεις, πολύ απλά γιατί οι άνθρωποι αρνούνται να με δουν**

Αόρατος άνθρωπος, Ραλφ Έλισον

- 260 Λολίτα, φως της ζωής μου, φωτιά των λαγόνων μου.**

Αμάρτημά μου, ψυχή μου Λολίτα, Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ

262 Τίποτα δεν συμβαίνει, κανείς δεν έρχεται, κανείς δεν φεύγει, είναι φριχτό!

*Περιμένοντας τον Γκοντό,
Σάμιουελ Μπέκετ*

263 Είναι αδύνατο να αγγίξεις την αιωνιότητα με το ένα χέρι και τη ζωή με το άλλο

*Ο ναός του χρυσού περιπτέρου,
Γιούκιο Μισίμα*

264 Ήταν μπιτ – η πηγή, η ψυχή της ευτυχίας

Στο δρόμο, Τζακ Κέρουακ

266 Αυτό που είναι καλό για έναν λαό μπορεί να είναι αχρειότητα για άλλους

*Τα πάντα γίνονται κομμάτια,
Τσινούα Ατσέμπε*

270 Ακόμα και η ταπετσαρία έχει καλύτερη μνήμη από τους ανθρώπους

*Το τεγκεδένιο ταμπούρλο,
Γκίντερ Γκρας*

272 Νομίζω ότι υπάρχει μόνο ένα είδος ανθρώπων. Οι άνθρωποι.

*Όταν σκοτώνουν τα κοτσύφια,
Χάρπερ Λι*

274 Τίποτα δεν έχει χαθεί, αν κάποιος έχει το κουράγιο να πει ότι όλα έχουν χαθεί και πρέπει να ξεκινήσουμε από την αρχή

Το κουτσό, Χούλιο Κορτάσαρ

276 Είχε αποφασίσει να ζήσει για πάντα ή να πεθάνει προσπαθώντας

Catch-22, Τζόζεφ Χέλερ

277 Καθημερινά θαύματα και το ζωντανό παρελθόν

*Death of a Naturalist,
Σέιμους Χίνι*

278 Κάτι δεν πάει καλά μ' εμάς. Για να κάνουμε αυτό που κάναμε

Εν ψυχρώ, Τρούμαν Καπότε

280 Το τέλος ερχόταν κάθε στιγμή, αλλά ποτέ δεν ολοκληρωνόταν

*Εκατό χρόνια μοναξιά,
Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες*

286 Άλλα βιβλία

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ 1970–ΣΗΜΕΡΑ

296 Η ιστορία μας είναι ένα άθροισμα τελευταίων στιγμών

*Το ουράνιο τόξο της βαρύτητας,
Τόμας Πίντσον*

298 Πρόκειται να αρχίσεις την ανάγνωση του νέου μυθιστορήματος του Ίταλο Καλβίνο

Αν μια νύχτα του χειμώνα ένας ταξιδιώτης, Ίταλο Καλβίνο

300 Για να κατανοήσεις έστω και μία ζωή πρέπει να καταπιείς τον κόσμο όλο

*Τα παιδιά του μεσονυκτίου,
Σαλμάν Ρουσντι*

306 Ήταν άλλο να απελευθερωθείς και άλλο να αξιώσεις την ιδιοκτησία εκείνου του ελεύθερου εαυτού

Αγαπημένη, Τόνι Μόρισον

310 Ουρανός και Γη ήταν σε αναβρασμό

Red Sorghum, Μο Γιαν

311 Δεν μπορούσες να αφηγηθείς μια ιστορία σαν αυτή. Μια τέτοια ιστορία μπορούσες μόνο να τη νιώσεις

Όσκαρ και Λουσίνα, Πίτερ Κάρει

312 Ένα ιστορικό όραμα, μια πολυπολιτισμική δέσμευση

Όμηρος, Ντέρεκ Γουόλκοτ

313 Ένιωθα έτοιμος να σκοτώσω, στα πρόθυρα του αμόκ

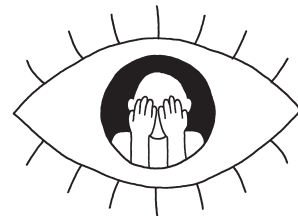
Αμερικάνικη ψύχωση, Μπρετ Ίστον Έλις

314 Προχωρούσαν σιωπηλά στο ήρεμο, ιερό ποτάμι

A Suitable Boy, Βίκραμ Σέιτ

318 Είναι μια απολύτως ελληνική και βαθυστόχαστη ιδέα. Η ομορφιά είναι τρόμος

Η μουσική ιστορία, Ντόνα Ταρτ

319 Αυτό που βλέπουμε μπροστά μας είναι μόνο ένα ελάχιστο κομμάτι του κόσμου

*Το κουρδιστό πουλί,
Χαρούκι Μουρακάμι*

320 Ίσως μόνο σε έναν κόσμο τυφλών τα πράγματα θα είναι όπως είναι στην πραγματικότητα

*Περί τυφλότητας,
Ζοζέ Σαραμάγκου*

322 Τα αγγλικά είναι ακατάλληλο μέσο για την αλήθεια της Νότιας Αφρικής

Ατίμωση, Τζ. Μ. Κούτσι

324 Κάθε στιγμή συμβαίνει δύο φορές: εντός και εκτός, και είναι δύο διαφορετικές ιστορίες

*Λευκό χαμόγελο σε μαύρο φόντο,
Ζέιντι Σμιθ*

326 Ο καλύτερος τρόπος για να κρατήσεις ένα μυστικό είναι να προσποιείσαι ότι δεν υπάρχει

*Ο τυφλός δολοφόνος,
Μάργκαρετ Ατγουντ*

328 Υπήρχε κάτι που η οικογένειά του ήθελε να ξεχάσει

*Οι διορθώσεις,
Τζόνθαν Φράνζεν*

330 Όλα προέρχονται από τον ίδιο εφιάλτη, εκείνον που δημιουργήσαμε μαζί

The Guest, Χουάνγκ Σοκ-Γιονγκ

331 Λυπάμαι που χρειάζεται μια ολόκληρη ζωή για να μάθεις να ζεις

Εξαιρετικά δυνατά και απίστευτα κοντά, Τζόνθαν Σάφραν Φόερ

332 Άλλα βιβλία

340 ΓΛΩΣΣΑΡΙ

344 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

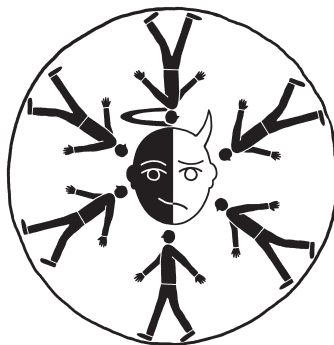
352 ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Н

Η αφήγηση ιστοριών είναι τόσο παλιά όσο και η ανθρωπότητα. Η παράδοση της αποτύπωσης των γεγονότων και των πεποιθήσεων μιας κοινότητας ξεκίνησε από την εποχή που οι άνθρωποι έλεγαν παραμύθια γύρω από τη φωτιά. Η Ιστορία διασώθηκε μέσα από θρύλους και μύθους που περνούσαν από γενιά σε γενιά και έδιναν απαντήσεις για τα μυστήρια του σύμπαντος και τη δημιουργία του.

Υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες αρχαίων πολιτισμών, αν και η γραφή ως ανακάλυψη περιοριζόταν σε απλές, πεζές διαδικασίες –όπως για εμπορικές συναλλαγές ή για την καταγραφή ποσοτήτων των αγαθών. Οι χιλιάδες πήλινες πινακίδες σε σφηνοειδή γραφή που βρέθηκαν στην Ουγκαρίτ της Συρίας αποκαλύπτουν την ήδη σύνθετη φύση

της γραφής από το 1500 π.Χ. Σύντομα εξελίχθηκε από μέσο καταγραφής εμπορικών στοιχείων σε τρόπο διατήρησης των προφορικών ιστοριών που υπήρχαν σε κάθε πολιτισμό, των ηθών και των εθίμων, των ιδεών και των κοινωνικών δομών. Αυτό οδήγησε στα πρώτα γραπτά έργα, στις επικές ιστορίες της Μεσοποταμίας, της Ινδίας και της αρχαίας Ελλάδας και στα πιο φιλοσοφικά και ιστορικά κείμενα της αρχαίας Κίνας. Όπως εύστοχα ανέφερε και ο Τζον Στάινμπεκ στον ευχαριστήριο λόγο του για το Βραβείο Νομπέλ το 1962: «Η λογοτεχνία είναι τόσο παλιά όσο η ομιλία. Προέκυψε από μια ανθρώπινη ανάγκη, δεν άλλαξε, έγινε όμως ακόμα πιο αναγκαία.»

Η δεσποινίς Μπίνγκλι στο *Περηφάνια και προκατάληψη* της Τζέιν Όστεν μπορεί απλώς να φλυαρούσε όταν δήλωνε «Πόσο πιο γρήγορα πλήττει κανείς με οτιδήποτε άλλο εκτός από ένα βιβλίο!» αλλά πολλοί συμφωνούμε με την άποψή της. Παρά τους αναρίθμητους περισπασμούς των σημερινών αναγνωστών, η λογοτεχνία εξακολουθεί να ικανοποιεί μια πνευματική ή ψυχική ανάγκη και ανοίγει τον νοου σε έναν κόσμο απεριόριστης ποικιλίας. Έργα αιώνων συνεχίζουν να μας γοητεύουν και να μας ψυχαγωγούν μέχρι σήμερα· περίπλοκα μεταμοντέρνα κείμενα αποτελούν πρόκληση, αλλά μας καθλώνουν· και καινούρια, δροσερά μυθιστορήματα διαβάζονται σαν να χρησιμο-

ποιούνται οι λέξεις τους για πρώτη φορά.

Ορισμός της λογοτεχνίας

Αν και ο απλός ορισμός της «λογοτεχνίας» είναι «τα γραπτά έργα», η λέξη συνδέεται κυρίως με έργα μυθοπλασίας, θεατρικά έργα και ποιήματα και περιλαμβάνει τους μη μετρήσιμους παράγοντες της υπεροχής και της διάκρισης. Αυτές οι αξίες είναι εγγενείς στον κανόνα της λογοτεχνίας που χρησιμοποιείται για ακαδημαϊκή μελέτη και εκτίμηση και εξελίσσεται από τα μέσα του 19ου αιώνα και μετά. Ο όρος «κανόνας» προέρχεται από τους εκκλησιαστικούς κανόνες, τα εγκεκριμένα θρησκευτικά κείμενα. Ο λογοτεχνικός κανόνας –μια συλλογή έργων που είναι ευρέως αποδεκτά ως εξαιρετικής ποιότητας– απαρτιζόταν σχεδόν αποκλειστικά από γνωστά έργα της δυτικοευρωπαϊκής λογοτεχνίας.

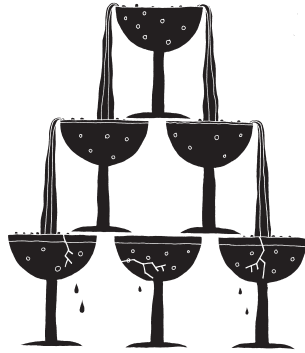
Από τα μέσα του 20ου αιώνα, οι θεωρητικοί του πολιτισμού και της λογοτεχνίας επιχείρησαν να υποβαθμίσουν τον κανόνα αμφισβητώντας το κύρος αυτών των καταλόγων με έργα «νεκρών, λευκών Ευρωπαίων». Η ιδέα ενός κανόνα «σπουδαίων έργων» εξακολουθεί να αποτελεί χρήσιμο πλαίσιο, αλλά αντί να αφορά τους ίδιους πάντα τίτλους, εξελίσσεται, αφού κάθε γενιά επανεξετάζει την ιδεολογία και τις δομές εξουσίας βάσει των οποίων επέλεξαν οι προηγούμενες γενιές τα βιβλία, και

“

Αρχίζω γράφοντας την πρώτη πρόταση –και επαφίεμαι στον Παντοδύναμο Θεό για τη δεύτερη.

Λόρενς Στερν

”

αμφισβητεί την παράλειψη συγκεκριμένων έργων. Όταν μελετάμε τη δημιουργία ενός έργου και εξετάζουμε τη θέση του στον κανόνα, θεωρητικά γινόμαστε καλύτεροι αναγνώστες. Με αυτό το σκεπτικό, το βιβλίο περιλαμβάνει πολλούς τίτλους που θεωρούνται παραδοσιακά «σπουδαίοι», αλλά εξετάζει τη θέση τους στην ευρύτερη ιστορία της λογοτεχνίας και σε ένα ευρύτερο σύνολο έργων από όλο τον κόσμο. Βρίσκονται δίπλα σε νεότερα κείμενα, σε φωνές από τις οποίες είχε αφαιρεθεί ιστορικά η δυνατότητα έκφρασης λόγω κοινωνικών κατασκευασμάτων, όπως η αποικιοκρατία και η πατριαρχία, και λόγω της κυριαρχίας της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας.

Τα επιλεγμένα βιβλία

Το βιβλίο παρακολουθεί την πορεία της λογοτεχνίας στον χρόνο και χρησιμοποιεί πάνω από εκατό βιβλία ως οδοδείκτες. Επίσης ακολουθεί μια παγκόσμια προσέγγιση, καθώς εξετάζονται κείμενα από μια ευρεία γκάμα πολιτισμών, ίσως άγνωστα για πολλούς αναγνώστες.

Τα επιλεγμένα βιβλία αυτής της έκδοσης είναι είτε αντιπροσωπευτικά ενός συγκεκριμένου στίλ ή τεχνικής γραφής ή μιας ομάδας ή κινήματος που ακολούθησε διαφορετική οδό και επηρέασε σύγχρονους συγγραφείς ή διαμορφώθηκε περαιτέρω από τις επόμενες γενιές. Ακολουθείται χρονολογική σειρά

για να επισημαίνονται οι λογοτεχνικές καινοτομίες σε σχέση με το κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι της εποχής του κάθε βιβλίου. Για παράδειγμα, κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, η γαλλική λογοτεχνία πέρασε από τις νεοκλασικές κωμωδίες ηθών του Μολιέρου στη σατιρική υπονόμηση της αισιοδοξίας του Διαφωτισμού από τον Βολταίρο και αργότερα στην άγρια αποτύπωση της παρακμάζουσας γαλλικής αριστοκρατίας στις *Επικίνδυνες σχέσεις* του Πιερ Σοντερλό ντε Λακλό, λίγο πριν τη Γαλλική Επανάσταση. Οι αλλαγές στη λογοτεχνία δεν είναι ξεκάθαρες χρονικά, καθώς περνούσε καιρός μέχρι οι καινοτόμες τεχνικές να γίνουν ευρέως αποδεκτές, ενώ άλλοι συνέχιζαν να ακολουθούν προγενέστερες παραδόσεις.

Οι κατάλογοι επιδέχονται αμφισβήτησης: τα σχεδόν εκατό βιβλία που

έχουν επιλεγεί εδώ μπορούν να αντικατασταθούν από εκατό άλλα και μάλιστα πολλές φορές. Δεν παρουσιάζεται ως οριστικός κατάλογος «υποχρεωτικών» βιβλίων. Κάθε έργο αντιπροσωπεύει ένα κίνημα ή μια εποχή και υποστηρίζεται από σύγχρονα λογοτεχνικά ορόσημα και γεγονότα. Οι παραπομπές οδηγούν σε αντίστοιχα έργα ή βιβλία που επηρέασαν το συγκεκριμένο ή επηρεάστηκαν από αυτό, ενώ υπάρχουν πάνω από 200 τίτλοι για επιπλέον διάβασμα, οι οποίοι δίνουν λεπτομερέστερη εικόνα για το λογοτεχνικό τοπίο κάθε περιόδου.

Ιστορία της λογοτεχνίας

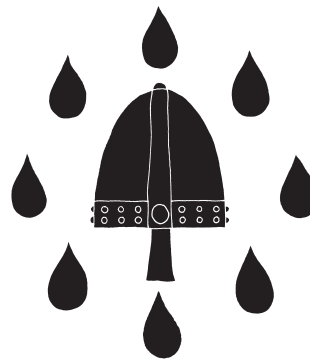
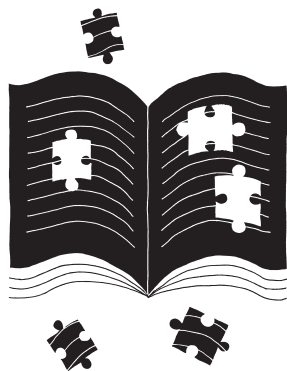
Πριν από περίπου 4.000 χρόνια, οι πρώτες ιστορίες γράφτηκαν με τη μορφή ποιημάτων, όπως *Το έπος του Γκιλγκαμές* στη Μεσοποταμία και το ινδικό *Μαχαμπαράτα*, που βασίστηκαν στην προφορική παράδοση. Η ομοιοκαταληξία, ο ρυθμός και το μέτρο αποτελούσαν μνημονικά βοηθήματα για τα τραγούδια και τους προφορικούς μύθους. Δεν είναι παράξενο που στα πρώτα κείμενα χρησιμοποιήθηκαν αντίστοιχες ποιητικές τεχνικές. Πολλά πρώιμα γραπτά κείμενα ήταν θρησκευτικά και τα ιερά κείμενα όπως η Βίβλος και το Κοράνι αφηγούνταν ιστορίες για τη δημιουργία του κόσμου, επηρεάζοντας τους συγγραφείς για αιώνες. Το λογοτεχνικό είδος που γνωρίζουμε ως αρχαιοελληνικό δράμα χρησιμοποιούσε ποιητικό λόγο, »

Κάποια βιβλία μάς αφήνουν
αδιάφορους, ενώ άλλα μας
απελευθερώνουν.

Ραλφ Γουόλντο Έμερσον

ήρωες με δική τους φωνή, τον χορό που σχολίαζε τα τεκταινόμενα, ενώ ο διαχωρισμός κωμωδίας και τραγωδίας χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα. Τα διηγήματα που συνθέτουν τις αραβικές *Χίλιες και μία νύχτες* έχουν διάφορες ρίζες, αλλά το συγκεκριμένο πεζογράφημα, γραμμένο σε απλή γλώσσα, χρησιμοποιεί τεχνικές που τελικά αποτέλεσαν τη βάση των σύγχρονων μυθιστορημάτων, όπως ένθεση (ιστορίες στο πλαίσιο μιας άλλης ιστορίας), προοικονομία και χρήση επαναλαμβανόμενων θεμάτων.

Αν και κατά τον Μεσαίωνα εμφανίστηκαν και μη θρησκευτικά κείμενα, όπως το αγγλοσαξονικό έπος *Μπέογουλφ* καθώς και ιπποτικές μυθιστορίες, τη Δύση κατέκλυζαν κυρίως θρησκευτικά κείμενα στα λατινικά και στα αρχαία ελληνικά. Κατά την Αναγέννηση, η νέα φιλοσοφική σκέψη και οι ανακαλύψεις προετοίμασαν το έδαφος για καινοτομίες στη λογοτεχνία. Η κινητήρια δύναμη της Αναγέννησης ήταν οι νέες μεταφράσεις αρχαιοελληνικών και ρωμαϊκών κειμένων που ελευθέρωσαν τους λόγιους από το δόγμα της Εκκλησίας. Ένα ανθρωπιστικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που περιλάμβανε φιλοσοφία, γραμματική, ιστορία και γλώσσες χτίστηκε πάνω στα θεμέλια της αρχαίας σοφίας. Η Βίβλος μεταφράστηκε στην καθομιλουμένη, επιτρέποντας στους Χριστιανούς να κατανοήσουν άμεσα τον λόγο του Θεού. Το τυπογραφικό πιεστήριο του Γουτεμβέργιου έφερε τα

βιβλία στη ζωή των απλών ανθρώπων και συγγραφείς όπως ο Τζέφρι Τσόσερ και ο Βοκάκιος ανήγαγαν την καθημερινή ζωή σε λογοτεχνικό θέμα. Στις αρχές του 17ου αιώνα, ο Μιγκέλ ντε Θερβάντες και ο Ντάνιελ Ντεφόε έγραψαν τα πρώτα μυθιστορήματα (σύμφωνα με πολλούς μελετητές) και εκδόθηκε η πρώτη συλλογή έργων του Σαίξπηρ.

Η άνοδος του μυθιστορήματος

Το θέατρο και η ποίηση συνέχιζαν να εξελίσσονται όσο τα μυθιστορήματα κέρδιζαν σταθερά έδαφος και στα τέλη του 18ου αιώνα το μυθιστόρημα αποτελούσε κύρια μορφή λογοτεχνικής έκφρασης.

Όπως το καλλιτεχνικό έργο διαιρείται σε κινήματα, για παράδειγμα μπαρόκ ή ροκοκό, έτσι και η ιστορία της λογοτεχνίας εντάσσει τους συγγρα-

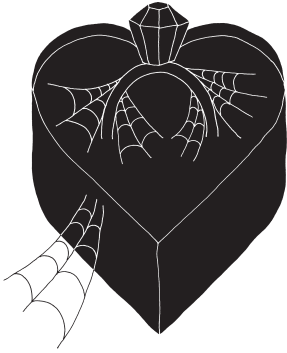
φείς σε πλαίσια ανάλογα με το ύφος, την τεχνική ή τον τόπο καταγωγής τους. Το ρομαντικό κίνημα, με ιστορίες που βασίζονται στα συναισθήματα ιδιαίτερων ηρώων και όχι τόσο στην πλοκή και τη δράση, είχε τις ρίζες του στο γερμανικό κίνημα *Sturm und Drang* (καταιγίδα και ορμή). Στην Αγγλία, οι ρομαντικοί ποιητές υμνούν τη φύση που δρα θεραπευτικά στην ψυχή, ενώ παρόμοια είναι τα θέματα του κινήματος του υπερβατισμού στη Νέα Αγγλία. Ο όρος «είδος» χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο για υποομάδες της μυθοπλασίας –όπως, μυθιστορήματα του γοτθικού είδους. Κατά τον 19ο αιώνα, τον Ρομαντισμό διαδέχεται μια νέα μορφή κοινωνικού ρεαλισμού, με ιστορίες για τα σαλόνια της μεσοαστικής και αριστοκρατικής τάξης της εποχής της Τζέιν Όστεν και για τις επαρχιακές πόλεις της Γαλλίας του Γκιστάβ Φλομπέρ με όλο και εκτενέστερες αναφορές στη σκληρή ζωή των φτωχών. Ο Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι περιέγραψε το μυθιστόρημά του *Έγκλημα και τιμωρία* ως «φανταστικό ρεαλισμό» και οι σκοτεινοί εσωτερικοί μονόλογοι του δολοφόνου Ρασκόλνικοφ περιέχουν στοιχεία ψυχολογικού θρίλερ. Στο πέρασμα του χρόνου, η μυθοπλασία διαιρέθηκε σε πολλά είδη και υποκατηγορίες, όπως δυστοπικό μυθιστόρημα, φανταστική αυτοβιογραφία και κείμενα για το Ολοκαύτωμα.

Μία λέξη μετά από μια λέξη
μετά από μια λέξη είναι δύναμη.

Μάργκαρετ Άτγουντ

Μαζί με την ανάπτυξη του μυθιστορήματος, επεκτάθηκε και το λεξιλόγιο για την περιγραφή του ύφους: για παράδειγμα, τα «επιστολικά» (epistolary) μυθιστορήματα γράφονταν με τη μορφή επιστολών· ενώ οι όροι «εξελικτικό» (bildungsroman) και «πικαρικό» (picaresque) αναφέρονται σε ιστορίες ενηλικίωσης. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στη λογοτεχνία επίσης εξελισσόταν και τα μυθιστορήματα με λαϊκή γλώσσα διεύρυναν το κοινό της εθνικής λογοτεχνίας. Συγγραφείς όπως η Χάριετ Μπίτσερ Στόου και ο Μαρκ Τουέιν αποτύπωσαν τη ποικιλομορφία του πληθυσμού των ΗΠΑ.

Στις αρχές του 20ου αιώνα, οι δυτικές κοινωνίες γνώρισαν τη βιομηχανική και τεχνολογική επανάσταση, νέα καλλιτεχνικά ρεύματα και επιστημονικές εξελίξεις. Μέσα σε δύο δεκαετίες, μια ολόκληρη γενιά ξεκληρίστηκε στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ακολούθησε μια καταιγίδα λογοτεχνικών πειραματισμών, καθώς οι μοντερνιστές έψαχναν καινούργια υφολογικά στοιχεία όπως η συνειδησιακή ροή και έγραφαν κατακερματισμένες αφηγήσεις ενδεικτικές του άγχους και της αποξένωσης του μεταβαλλόμενου κόσμου τους. Μετά από μια σύντομη περίοδο λογοτεχνικής αισιοδοξίας και πειραματισμών, ο κόσμος βρέθηκε ξανά σε αναβρασμό με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η παραγωγή λογοτεχνικών έργων επιβραδύνθηκε, καθώς πολλοί συγγραφείς

ενεπλάκησαν στον πόλεμο και έγραφαν στρατευμένα κείμενα ή ανταποκρίσεις από το μέτωπο αντί να γράφουν λογοτεχνία.

Παγκόσμια έκρηξη

Μετά από δύο καταστροφικούς παγκόσμιους πολέμους, ο κόσμος ήταν έτοιμος για αλλαγή και η λογοτεχνία κατέλαβε κεντρική θέση στην αντικουλτούρα της Δύσης κατά τη δεκαετία του 1950 και του 1960. Οι συγγραφείς και οι θεωρητικοί του μεταμοντερνισμού εστίαστηκαν στο τέχνασμα της συγγραφής και απαίτησαν από τον αναγνώστη περισσότερα από την απλή παρακολούθηση μιας ρεαλιστικής αφήγησης. Τα μυθιστορήματα είχαν πια κατακερματισμένη ή μη γραμμική εξέλιξη, αναξιόπιστους αφηγητές, επεισόδια μαγικού ρεαλισμού και ανοιχτό τέλος. Σε αυτή την περίοδο, η Δύση, και ειδικά η αγγλική λογοτεχνία, έχασε την παντοδυναμία της στα παγκόσμια πράγματα. Η μεταποικιακή λογοτεχνία αφορά χώρες όπως η Νιγηρία, η Νότιος Αφρική και η Ινδία, και συγγραφείς όπως ο Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες συνέβαλαν στην αύξηση του κύρους μιας ομάδας εξαιρετικά δημιουργικών Νοτιοαμερικανών συγγραφέων.

Η σύγχρονη λογοτεχνία περιλαμβάνει για πρώτη φορά φωνές φεμινιστριών, υπερμάχων των ατομικών δικαιωμάτων, ομοφυλοφίλων, Αφροαμερικανών, Ινδιάνων και μεταναστών.

Υπάρχει μια υγιής, αξιοκρατική θόλωση της διάκρισης μεταξύ κλασικής και δημοφιλούς, εμπορικής μυθοπλασίας. Οι διεθνείς εκδοτικοί οίκοι, οι ανεξάρτητες και διαδικτυακές εκδόσεις, τα μαθήματα παγκόσμιας λογοτεχνίας, τα κρατικά και διεθνή βραβεία βιβλίου και ο αυξανόμενος αριθμός μεταφραζόμενων έργων, φέρνουν τα μυθιστορήματα της Αυστραλίας, του Καναδά, της Νοτίου Αφρικής, της Ινδίας, της Καραϊβικής και της σύγχρονης Κίνας σε ένα παγκόσμιο κοινό. Αυτή η τεράστια βιβλιοθήκη παγκόσμιας λογοτεχνίας αποτελεί μια υπενθύμιση των κοινών στοιχείων της ανθρωπότητας και έναν ύμνο προς τη διαφορετικότητα. ■

Το διάβασμα είναι ο μόνος τρόπος για να μπούμε ακούσια, συχνά ανεξέλεγκτα, στο πετσί, στη φωνή, στην ψυχή του άλλου.

Τζόις Κάρολ Όουτς

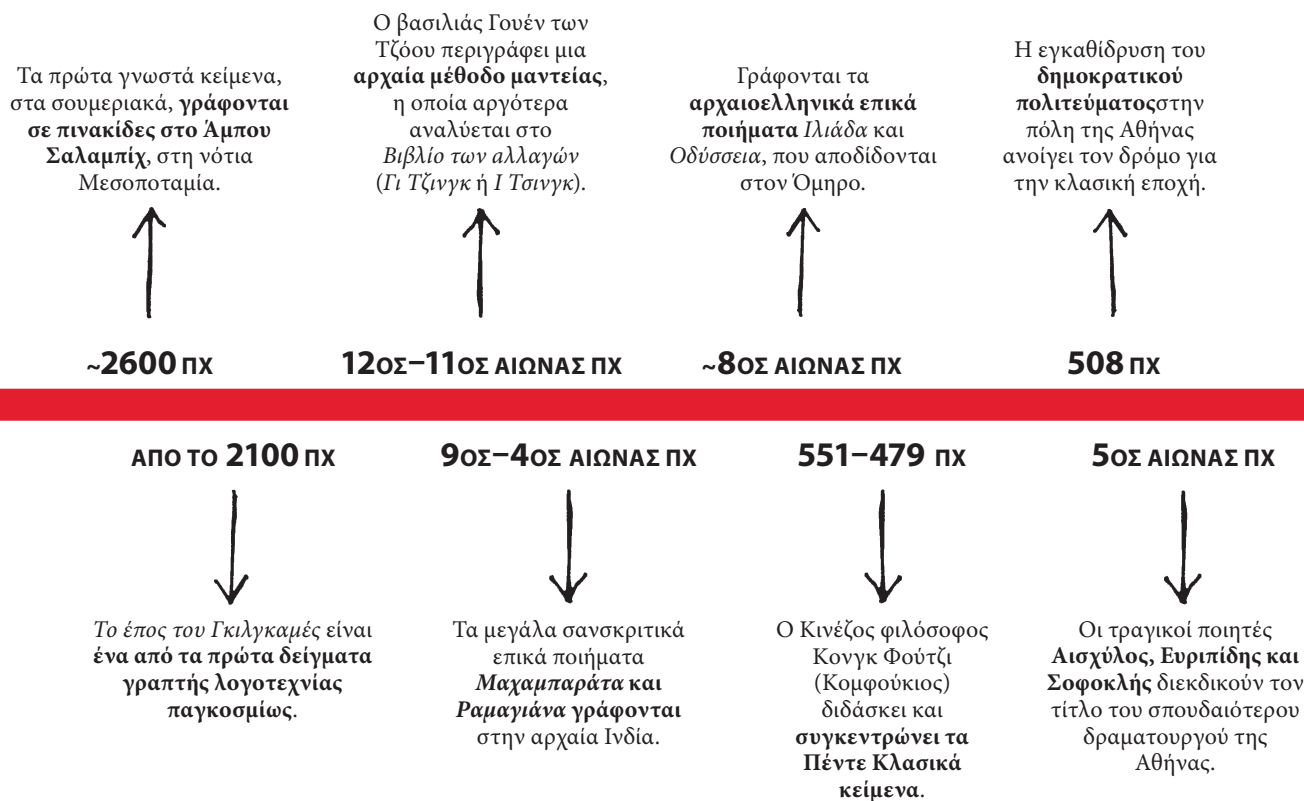
ΗΡΩΕΣ

ΚΑΙ

ΜΥΘΟΙ

3000 πΧ-1300 ΜΧ

Τα συστήματα γραφής χρησιμοποιούνταν αρχικά ως μέσο καταγραφής διοικητικών και εμπορικών συναλλαγών. Σταδιακά εξελίχθηκαν και διατήρησαν τις αρχαίες γνώσεις, τις ιστορικές καταγραφές και τις θρησκευτικές τελετουργίες, που προγενέστερα απομνημονεύονταν ή περνούσαν προφορικά από γενιά σε γενιά. Στους πρώτους πολιτισμούς του κόσμου, στη Μεσοποταμία, στην Κίνα, στην Ινδία και στην Ελλάδα, ο λογοτεχνικός κανόνας αναδύθηκε μέσα από ιστορικά και μυθολογικά κείμενα.

Αυτή η πρώιμη λογοτεχνία είχε τη μορφή μακροσκελών αφηγηματικών ποιημάτων, δηλαδή επών, που αφηγοούνταν θρύλους για σπουδαίους πολεμιστές ή η ηγέτες και τις μάχες τους για να προστατεύσουν τον λαό τους από τους εχθρούς και τις δυνάμεις του κακού. Η έμμετρη αφήγηση ιστορικών γεγονότων και μυθικών περιπετειών μεταλαμπά-

δευε την πολιτισμική κληρονομιά στις επόμενες γενιές με έναν συναρπαστικό τρόπο, εύκολο στην απομνημόνευση.

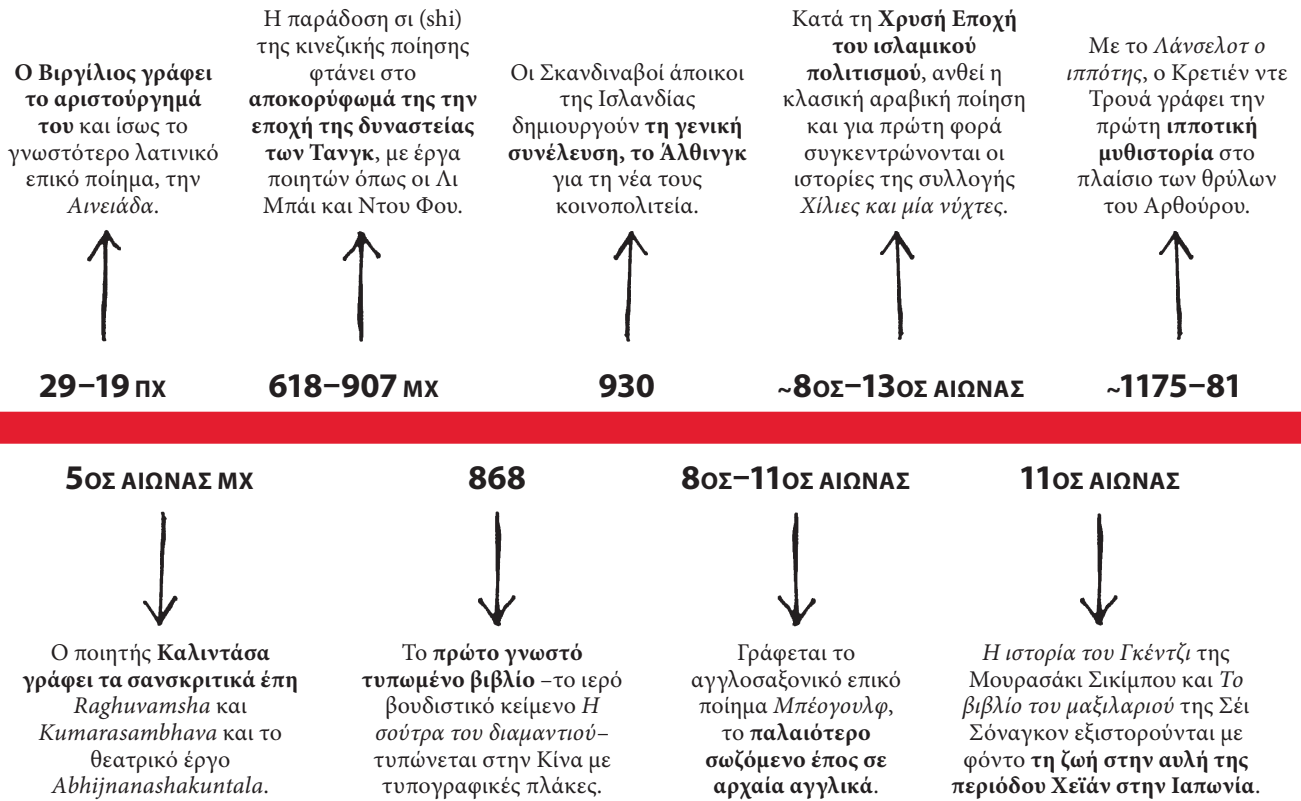
Ιστορίες για θεούς και ανθρώπους

Τα πρώτα γνωστά έπη, που περιλαμβάνουν τις διάφορες εκδοχές του *Έπους του Γκιλγκαμές* και τα μεγάλα σανσκριτικά έπη *Μαχαμπαράτα* και *Ραμαγιάνα*, συχνά αφηγούνται τις απαρχές ενός πολιτισμού ή μια καθοριστική στιγμή της πρώιμης ιστορίας του. Αυτά τα έπη, μέσα από τα κατορθώματα ηρώων ή βασιλικών οικογενειών, αφηγούνται επίσης παρεμβάσεις των θεών, συχνά αντιπαραβάλλοντας τις δυνάμεις τους με τις αδυναμίες των ανθρώπων. Είναι κάτι που απαντάται και σε μεταγενέστερα έπη, όπως τα ομηρικά. Ο Αχιλλέας και ο Οδυσσεύς, οι ήρωες του Ομήρου, δεν παρουσιάζονται μόνο ως ευγενείς πολεμιστές του Τρωικού Πολέ-

μου που ανέδειξε την αρχαία Ελλάδα ως μεγάλη δύναμη της περιοχής, αλλά και ως ανθρωπίνι χαρακτήρες που βρίσκονται αντιμέτωποι με τη μοίρα και τις αδυναμίες τους. Αργότερα, όταν περιορίστηκε η αρχαιοελληνική επιρροή, οι Ρωμαίοι ποιητές ανέπτυξαν τη λατινική εκδοχή των επών, ακόμα και δανειζόμενοι την ιστορία του Τρωικού Πολέμου, όπως ο Βιργίλιος στην *Αινείδα*, ένα έπος για τη δημιουργία της Ρώμης. Το μέγεθος και το βάθος των ομηρικών επών και η ποιητική δομή τους αποτέλεσαν τα θεμέλια πάνω στα οποία χτίστηκε η λογοτεχνία της Δύσης.

Αρχαιοελληνικό δράμα

Ένα άλλο προϊόν της παράδοσης της μυθοπλασίας στην αρχαία Ελλάδα ήταν το δράμα, το οποίο πέρασε από την απλή αφήγηση στην ερμηνεία ενός ρόλου και άρα στη αναπαράσταση της ιστορίας. Σταδιακά, η δραματική αφή-

γηση εξελίχθηκε ακόμα περισσότερο και την εποχή που η Αθήνα ήταν μια δημοκρατική πόλη-κράτος, το θέατρο αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού της. Δραματουργοί όπως ο Αισχύλος, ο Ευριπίδης και ο Σοφοκλής έγραψαν τραγωδίες και κωμωδίες που προσέλκυαν χιλιάδες θεατές.

Από την Ευρώπη στην Ασία

Στη βόρεια Ευρώπη επικρατούσε η προφορική αφήγηση και οι ιστορίες εκείνων των πολιτισμών άρχισαν να γράφονται γύρω στον 8ο αιώνα. Το παλαιότερο ολοκληρωμένο αγγλοσαξονικό έπος, το *Μπέογουλφ*, συνδυάζει ιστορικά στοιχεία με τη μυθολογία των Σκανδιναβών προγόνων των Άγγλων. Τα μεταγενέστερα ισλανδικά έπη επίσης βασίζονται στους σκανδιναβικούς θρύλους. Ταυτόχρονα, στην κεντρική Ευρώπη οι ευγενείς ψυχαγωγούνται από επαγγελματίες ποιητές. Κάποιοι

αντλούσαν τα θέματά τους από την αρχαιοελληνική και ρωμαϊκή μυθολογία, ενώ οι τροβαδούροι της Νότιας Γαλλίας προτιμούσαν τις συναρπαστικές ιστορίες για τον Καρλομάγνο και τους άνδρες του στις μάχες με τους Μαυριτανούς και τους Σαρακηνούς. Οι τρουβέροι (trouvères) της Νότιας Γαλλίας, αντίθετα, απήγγελλαν λυρικά, γεμάτα πάθος παραμύθια για ιππότες και αυλικούς έρωτες, αλλά και για τη βασιλεία του θρυλικού Αρθούρου.

Πιο ανατολικά, κατά τη Χρυσή Εποχή του ισλαμικού πολιτισμού των τελών του Μεσαίωνα, τότε που η ευρύτερη μάθεια είχε μεγάλη σημασία, τα επικά αφηγηματικά παραμύθια, όπως στις *Χίλιες και μία νύχτες*, αξιολογούνταν με βάση την ψυχαγωγία που προσέφεραν, αν και ως κορυφαίο είδος λογοτεχνίας θεωρούνταν η ποίηση. Και στην αρχαία Κίνα, οι θρύλοι για τους ήρωες αντιμετιπίζονταν περισσότερο ως λαϊκό

παρά ως λογοτεχνικό είδος και τα πρώτα γραπτά κείμενα που θεωρήθηκαν κλασικά ήταν εκείνα που αποτύπωναν την Ιστορία, τα έθιμα και τη φιλοσοφία της Κίνας. Εκτός από τα πραγματολογικά κείμενα, υπήρχε και μια συλλογή από ωδές, που αποτέλεσαν πρότυπο ποίησης στην Κίνα για αιώνες, με αποκορύφωμα την εποχή των αυτοκρατόρων της δυναστείας Τανγκ.

Τον 11ο αιώνα στην Ιαπωνία, που ήταν βαθύτατα επηρεασμένη από τον κινεζικό πολιτισμό, αναπτύχθηκαν ξεχωριστά έργα στα ιαπωνικά. Φανταστικές πεζές ιστορίες για τη ζωή των αυλικών της περιόδου Χεϊάν αναδύθηκαν μετά από αιώνες ιστορικών καταγραφών για τις δυναστείες, πριν την εμφάνιση του μυθιστορήματος στην Ευρώπη. ■

ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΕΙΔΟΣ

Λογοτεχνία της Εποχής του Χαλκού

ΠΡΙΝ

3000 π.Χ. Τα πρώτα συστήματα γραφής επινοούνται στη Μεσοποταμία και στην Αίγυπτο.

~2600 π.Χ. Τα πρώτα γνωστά κείμενα –αν και μη λογοτεχνικά– γράφονται σε πινακίδες στα σουμεριακά στο Άμπου Σαλαμπίχ της Μεσοποταμίας.

~2285–2250 π.Χ. Η αρχαιότερη γνωστή ποιήτρια, η κόρη του βασιλιά της Ακκάδης και ιέρεια Ενχεντουάννα, ζει και γράφει στη σουμεριακή πόλη Ουρ.

ΜΕΤΑ

~1700–1100 π.Χ. Η *Ριγκ Βέδα*, το πρώτο από τα τέσσερα αρχαία ινδικά ιερά κείμενα, τις *Βέδες*, γράφεται στη βορειοδυτική Ινδία.

~1550 π.Χ. Η *Αιγυπτιακή βίβλος των νεκρών* είναι το πρώτο από τα αιγυπτιακά νεκρικά κείμενα που γράφτηκε σε πάπυρο και όχι σε τοίχους τάφων ή σαρκοφάγους.

ΜΟΝΟ ΟΙ ΘΕΟΙ ΖΟΥΝ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ ΣΤΟ ΦΩΣ

ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ ΓΚΙΛΓΚΑΜΕΣ
(ΑΠΟ ΤΟ 2100 πΧ)

Η γραφή πρωτοεμφανίστηκε στη Μεσοποταμία στις αρχές της Εποχής του Χαλκού (~3300–1200 π.Χ.). Τα σφηνοειδή σύμβολα, που αρχικά επινοήθηκαν ως μέσο καταγραφής εμπορικών συναλλαγών, αρχικά αντιπροσώπευαν αριθμούς και αργότερα ήχους, παρέχοντας έναν τρόπο καταγραφής της σουμεριακής και της ακκαδικής γλώσσας.

Στα αποσπάσματα που ανακάλυψε το 1853 ο Ασσύριος αρχαιολόγος Χόρμουζντ Ρασάμ σε πινακίδες, περιλαμβάνονται οι ιστορίες του θρυλικού βασιλιά Γκιλγκαμές της Ουρούκ, ένα από τα πρώτα δείγματα γραπτής λογοτεχνίας. Οι ιστορίες πιθανότατα είχαν διασωθεί προφορικά και συνδύαζαν ιστορικά και μυθολογικά στοιχεία.

Ο τύραννος που έγινε ήρωας

Το *Έπος του Γκιλγκαμές*, όπως είναι γνωστή η συλλογή, εξιστορεί πώς ο καταπιεστικός βασιλιάς της πόλης Ουρούκ της Μεσοποταμίας παίρνει ένα μάθημα και τελικά γίνεται τοπικός ήρωας. Για να τιμωρήσουν τον υπερόπτη Γκιλγκαμές, οι θεοί στέλνουν τον άγριο Ενκιντού, φτιαγμένο από πηλό, να τον τυραννήσει. Μετά από πάλη,

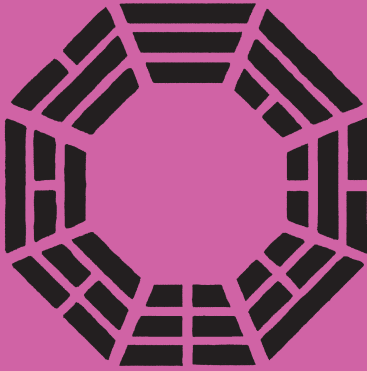
όμως, γίνονται φίλοι και φεύγουν για να σκοτώσουν μια σειρά από τέρατα. Οργισμένοι από αυτή την εξέλιξη, οι θεοί καταδικάζουν τον Ενκιντού σε θάνατο. Ο Γκιλγκαμές καταρρακώνεται από την απώλεια, ενώ ταυτόχρονα συνειδητοποιεί τη δική του θνητότητα. Το δεύτερο μισό του μύθου αναφέρεται στην αναζήτηση του μυστικού της αιώνιας ζωής και στην επιστροφή του Γκιλγκαμές στην Ουρούκ –είναι ακόμα θνητός, αλλά σοφότερος και καλύτερος βασιλιάς. ■

“

Τη ζωή που αναζητάς
ποτέ σου δεν θα βρεις.

Το έπος του Γκιλγκαμές

”

Η ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΜΕ ΑΡΧΑΙΕΣ ΑΡΕΤΕΣ ΠΡΟΑΓΕΙ ΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ

ΤΟ *Ι ΤΣΙΝΓΚ* (12ος–11ος ΑΙΩΝΑΣ π.Χ.)
ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΒΑΣΙΛΙΑ ΓΟΥΕΝ
ΤΩΝ ΤΖΟΥ.

ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΕΙΔΟΣ

Τα Πέντε Κλασικά κείμενα

ΠΡΙΝ

~29ος αιώνας π.Χ. Ο μυθικός πρώτος αυτοκράτορας της Κίνας Φου Χσι ανακαλύπτει μια μέθοδο μαντείας με τρίγραμμα, που αποτέλεσαν τη βάση του κινεζικού αλφαβήτου.

ΜΕΤΑ

~500 π.Χ. Γράφεται το πρωτότυπο *Βιβλίο των τελετών* που περιγράφει τις κινεζικές τελετουργίες. Παραδοσιακά, θεωρείται έργο του Κομφούκιου.

2ος αιώνας π.Χ. Ο κομφουκιανός κανόνας κειμένων ξεκινάει με τα επανομαζόμενα Πέντε Κλασικά.

136 π.Χ. Ο αυτοκράτορας Βου των Χαν θεωρεί το *Τζόου γι* σημαντικότερο όλων των κλασικών κειμένων και το ονομάζει *Βιβλίο των αλλαγών*.

960–1279 μ.Χ. Κατά τη δυναστεία Σονγκ, ο λόγιος Τσού Σι προσθέτει τα Τέσσερα Βιβλία στον κανόνα της κομφουκιανής λογοτεχνίας, μαζί με τα Πέντε Κλασικά.

Το *Ι Τσινγκ* αφορά τη μαντική τέχνη· πρόκειται για μια μέθοδο πρόβλεψης του μέλλοντος. Η αρχική μέθοδος, που εξελίχθηκε στη συνέχεια, αποδίδεται στον θρυλικό αυτοκράτορα Φου Χσι και ο βασιλιάς Γουέν των Τζόου (Wen of Zhou, 1152–1056 π.Χ.) της έδωσε οριστική μορφή στο κείμενο *Τζόου γι*. Η «ακολουθία του βασιλιά Γουέν» περιλαμβάνει 64 εξάγραμμα, τους πιθανούς συνδυασμούς που προκύπτουν από τη ρίψη νομισμάτων ή κλαδιών μυριόφυλλου. Κάθε εξάγραμμα συνδέεται με μια συγκεκριμένη κατάσταση ή περίπτωση, την οποία ερμηνεύει ο Γουέν. Αργότερα οι λόγιοι πρόσθεσαν σχόλια στις «Δέκα πτέρυγες», καθώς και το *Γι Τζόου*, το οποίο, μαζί με το *Τζόου γι* αποτελεί το *Βιβλίο των αλλαγών* (*Γι Τζινγκ* ή *Ι Τσινγκ*, όπως απαντάται συχνά).

Το βιβλίο συχνά συμπεριλαμβάνεται στα Πέντε Κλασικά κείμενα, μαζί με τα *Shujing* (Βιβλίο των πηγών), *Chunqiu* (Το χρονικό της άνοιξης και του φθινοπώρου), *Liji* (Το βιβλίο των τελετών) και *Shijing* (Το βιβλίο των ωδών). Λέγεται ότι τα Πέντε Κλασικά κείμενα συγκέντρωσε ο Κονγκ Φούτζι (παραδοσιακές χρονολογίες 551–479 π.Χ.), που είναι ευρύτερα

γνωστός στη Δύση ως Κομφούκιος. Η ηθική και πολιτική φιλοσοφία του Κονγκ Φούτζι υιοθετήθηκε ως επίσημη ιδεολογία της Κίνας κατά τον 3ο αιώνα π.Χ.

Πολύ αργότερα, γύρω στον 12ο αιώνα, συντομότερα κείμενα –που αποδίδονται στον Κομφούκιο ή που επηρεάστηκαν από τις διδαχές του– συγκεντρώθηκαν στα Τέσσερα Βιβλία του κομφουκιανισμού.

Πηγή σοφίας

Τα Πέντε Κλασικά και τα Τέσσερα Βιβλία ήταν τα βασικά κείμενα αναφοράς του κομφουκιανισμού ως επίσημης κρατικής ιδεολογίας. Το *Ι Τσινγκ* φαίνεται να μην ταιριάζει με τον ορθολογισμό του κομφουκιανισμού, αλλά θεωρήθηκε σημαντική πηγή σοφίας. Συμπλήρωσε τα έργα της κομφουκιανής φιλοσοφίας, ιστορίας, εθιμοτυπίας και ποίησης ως βιβλίο που μπορεί να συμβουλευτεί κανείς όχι μόνο για την προφητική του διάσταση, αλλά και για τα πρότυπα σωστής συμπεριφοράς, αφού περιγράφει τι πρέπει να κάνει ο «άνωτερος άνθρωπος» σε διάφορες καταστάσεις και έχει παραμείνει πηγή σοφίας στην Κίνα (και αλλού) μέχρι τις μέρες μας. ■

Δείτε επίσης: *Quan Tangshi* 46 ■ *Romance of the Three Kingdoms* 66–67 ■ *The Narrow Road to the Interior* 92

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΠΟΥ ΣΧΕΔΙΑΖΩ, Ω ΚΡΙΣΝΑ;

ΜΑΧΑΜΠΑΡΑΤΑ (9ος–4ος ΑΙΩΝΑΣ πχ),
ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΒΙΑΣΑ.

ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΕΙΔΟΣ

Τα μεγάλα σανσκριτικά έπη

ΠΙΝ

3η χιλιετία π.Χ. Ο Βιάσα γράφει την αρχική εκδοχή του έπους *Μαχαμπαράτα*, στο οποίο εμφανίζεται ως ένας από τους ήρωες.

~1700–500 π.Χ. Οι *Βέδες* (*ΡΙγκ Βέδα*, *Γιατζούρ Βέδα*, *Σάμα Βέδα* και *Αθάρβα Βέδα*) γράφονται στα σανσκριτικά και είναι τα πρώτα γραπτά ινδουιστικά κείμενα.

ΜΕΤΑ

~5ος–4ος αιώνας π.Χ. Σύμφωνα με την παράδοση, ο Βαλμίκι γράφει τη *Ραμαγιάνα*, χρησιμοποιώντας σλόκα (sloka που σημαίνει «τραγούδι»), η οποία γίνεται η βασική μορφή στίχου για τα σανσκριτικά.

~250 π.Χ.–1000 μ.Χ. Αναπτύσσεται ένας κανόνας ινδικών κειμένων, οι *Πουράνες*, οι οποίες περιλαμβάνουν κείμενα θεογονίας και κοσμολογίας.

Η επική ποίηση της ινδικής χερσονήσου είναι ένα από τα αρχαιότερα γνωστά λογοτεχνικά είδη και προέκυψε από μια μακρά προφορική παράδοση αφήγησης και απαγγελίας. Όπως και σε άλλα αρχαία είδη λογοτεχνίας, οι ιστορίες αποτελούν συνδυασμό μυθολογίας, θρύλων και ιστορικών γεγονότων και εξελίχθηκαν στην πάροδο των αιώνων, μέχρι την καταγραφή τους.

Εκτός από την επική ποίηση, τα αρχαία ινδικά κείμενα περιλαμβάνουν τις *Βέδες*, τα σημαντικότερα ιερά κείμενα του βραχμανισμού, από τα μέσα της 2ης χιλιετίας π.Χ. Οι *Βέδες* και η ποίηση γράφονταν στα σανσκριτικά, την κοινή γλώσσα της αρχαίας Ινδίας, από

Δείτε επίσης: Το έπος του Γκιλγκαμές 20 ■ Ιλιάδα 26–33 ■ Χίλιες και μία νύχτες 44–45 ■ Ραμαγιάνα 55 ■ Οι ιστορίες του Καντέρπερν 68–71 ■ Τα παιδιά του μεσονυκτίου 300–05 ■ A Suitable Boy 314–17

“

Οι ποιητές την έχουν πει,
τη λένε πάλι τώρα κι άλλοι στη
γη την ιστορία αυτή
ξανά θα πουν στο μέλλον.

Μαχαμπαράτα

”

την οποία προέκυψαν πολλές ινδοευρωπαϊκές γλώσσες.

Μέχρι τον 1ο αιώνα μ.Χ., η σανσκριτική λογοτεχνία αποτελείτο κυρίως από τις *Βέδες* και τα δύο μεγάλα επικά ποιήματα *Μαχαμπαράτα* και *Ραμαγιάνα*. Αν και η *Ραμαγιάνα* περιέχει ιστορικά στοιχεία, μυθολογία και λαϊκές δοξασίες, φαίνεται να αποτελεί πρότυπο έργο ενός ποιητή και παραδοσιακά αποδίδεται στον σοφό Βαλμίκι. Αντίθετα, το έπος *Μαχαμπαράτα*, γνωστότερο και πολύ μεγαλύτερο, έχει πιο σύνθετη προέλευση, άρα και μακρύτερη περίοδο εξέλιξης.

Ένα δώρο του Βισνού

Το έπος *Μαχαμπαράτα* πιθανότατα γεννήθηκε τον 9ο αιώνα π.Χ. και πήρε την τελική του μορφή γύρω στον 4ο αιώνα π.Χ. Είναι μακροσκελές και περιλαμβάνει πάνω από 100.000 δίστιχα, τα σλόκα, ενώ χωρίζεται σε 18 βιβλία ή πάρβα. Αφηγείται την ιστορία δύο οικογενειών σε πόλεμο, τις ζωές των μελών τους, αλλά και την Ιστορία της Ινδίας και του ινδουισμού, που αποτελούν αναπόσπαστα τμήματα του έπους. Στην αρχή, ο αφηγητής του πρώτου βιβλίου, του *Αντι Πάρβα* (Το βιβλίο της αρχής), εξηγεί: «Ό,τι υπάρχει εδώ, βρίσκεται και

αλλού. Αλλά ό,τι δεν υπάρχει εδώ, δεν υπάρχει πουθενά.»

Σύμφωνα με την παράδοση, και όπως λένε και οι πρώτοι στίχοι, το έπος *Μαχαμπαράτα* γράφτηκε από τον ποιητή και σοφό Βιάσα. Υποστηρίζεται ότι έζησε την τρίτη χιλιετία π.Χ. και ήταν η ενσάρκωση του θεού Βισνού των Ινδουιστών. Ο αφηγητής στο μεγαλύτερο μέρος του έπους είναι ο μαθητής του Βιάσα, ο Βαϊσαμπαγιάνα, αλλά υπάρχουν και άλλοι δύο αφηγητές κάποιων αποσπασμάτων: ένας περιπλανώμενος σοφός, ο Ουγκρασάβα Σάουτι και ένας αυλικός, ο Σαντζάγια.

Ο Βαϊσαμπαγιάνα εξηγεί πώς ο Βιάσα υπαγόρευσε μονομιάς όλη την ιστορία στον θεό Γκανέσα που είχε κεφάλι ελέφαντα. Πολλά χρόνια αργότερα, η ιστορία του Βαϊσαμπαγιάνα παίρνει την τελική της μορφή ως έπος *Μαχαμπαράτα* όταν την αφηγείται ο Σάουτι σε μια συνάντηση Ινδών σοφών, όπως περιγράφεται στο *Αντι Πάρβα*. Αυτή η περίπλοκη ένθεση των αφηγημα-

τικών πλαισίων ίσως δείχνει ότι υπήρχαν διάφορες εκδοχές της ιστορίας, πριν το έπος λάβει τη μορφή που γνωρίζουμε.

Επίσης αναδεικνύει τον συνδυασμό ιστορικών, μυθολογικών και θρησκευτικών στοιχείων στο έπος *Μαχαμπαράτα*. Αν και η βασική πλοκή αφορά τον διχασμό της βασιλικής οικογένειας Μπαράτα στη βόρεια Ινδία, τη μάχη στο Κουρουκσέτρα και τα επακόλουθά της, η ιστορία αποκτά μυθικές διαστάσεις με την παρουσίαση του ήρωα Κρίσνα, άλλης μίας ενσάρκωσης του Βισνού. Υπάρχουν αναρίθμητες δευτερεύουσες πλοκές και αρκετές φιλοσοφικές και θρησκευτικές παρενθέσεις, ενώ το >>

Ο σοφός Βιάσα υπαγορεύει το έπος *Μαχαμπαράτα*, που σημαίνει «Η μεγάλη ιστορία των Μπαράτα», μιας βασιλικής οικογένειας της βόρειας Ινδίας. Την ιστορία γράφει ο θεός Γκανέσα με κεφάλι ελέφαντα.

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ
ΚΑΛΟ ΓΙΑ ΕΝΑΝ
ΛΑΟ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ
ΑΧΡΕΙΟΤΗΤΑ ΓΙΑ
ΑΛΛΟΥΣ

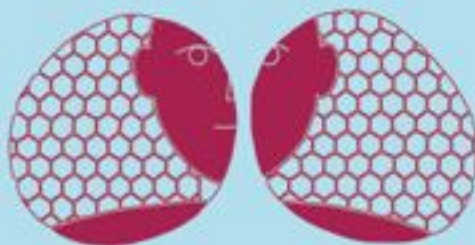
ΟΠΟΙΟΣ ΑΓΑΠΑ
ΤΙΣ ΑΠΟΛΑΥΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΚΕΙΝΕΣ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΠΕΘΑΝΕΙ

ΟΛΟ ΚΑΙ
ΠΙΟ ΠΕΡΙΕΡΓΟ!

ΜΟΝΟ ΟΙ ΘΕΟΙ
ΖΟΥΝ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ
ΣΤΟ ΦΩΣ

Ο ΓΚΡΕΓΚΟΡ
ΣΑΜΣΑ ΒΡΕΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΚΡΕΒΑΤΙ ΤΟΥ
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΜΕΝΟΣ
ΣΕ ΤΕΡΑΤΩΔΕΣ
ΕΝΤΟΜΟ

ΟΠΟΙΟΣ ΔΕΝ
ΤΟΛΜΑ ΤΙΣ
ΠΡΟΣΤΑΓΕΣ
ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ ΝΑ
ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ
ΔΙΑΠΡΑΤΤΕΙ
ΟΛΕΘΡΙΟ ΣΦΑΛΜΑ

Τι συμβολίζει η λευκή φάλαινα στο *Μόμπι Ντικ*; Τι είναι η ροή της συνείδησης στη λογοτεχνία; Και τι κοινό έχουν η *Λολίτα* και *Το κουρδιστό πορτοκάλι*; Σε αυτό το βιβλίο, καλύπτονται τα βασικά ρεύματα, θέματα και είδη της λογοτεχνίας και εξετάζονται πάνω από 250 λογοτεχνικά έργα.

Γραμμένο με απλή και κατανοητή γλώσσα, το βιβλίο εξηγεί τη λογοτεχνική ορολογία και είναι γεμάτο με συνοπτικές αλλά εύληπτες εξηγήσεις, διαγράμματα και έξυπνη εικονογράφηση, που το καθιστούν ιδανική εισαγωγή για τον κόσμο της λογοτεχνίας –από τα αρχαία έπη όπως η *Ιλιάδα* και η *Μαχαμπαράτα* ως τα σύγχρονα έργα του Σαλμάν Ρούσντι και της Μάργκαρετ Άτγουντ.

Είτε σπουδάζετε λογοτεχνία είτε είστε λάτρης των βιβλίων, εδώ θα βρείτε πολλές ιδέες για περισσότερο διάβασμα.

ΕΝΙΩΘΑ
ΕΤΟΙΜΟΣ ΝΑ
ΣΚΟΤΩΣΩ, ΣΤΑ
ΠΡΟΘΥΡΑ ΤΟΥ
ΑΜΟΚ

Κυκλοφορούν επίσης

ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ Η
ΤΑΠΕΤΣΑΡΙΑ ΕΧΕΙ
ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΝΗΜΗ ΑΠΟ
ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ

Διοικητικό 4, Σταθμός Λαρίσης, 10440 ΑΘΗΝΑ, Τηλ. 210-5237635
info@klidarithmos.gr www.klidarithmos.gr
www.facebook.com/klidarithmos.gr

www.dk.com

ISBN 978-960-461-856-9

9 789604 618569